

**การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักสุจริต 3
ในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง***
**PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION ACCORDING TO SUJJARITA
PRINCIPLES AT MABTAPUT SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT,
RAYONG PROVINCE**

ผดุงเกียรติ แจ่มแจ้ง, ธัชชนันท์ อิศรเดช, ประณต นันทิยะกุล
Phadungkeat Jamjang, Thatchanan Issaradet, Pranod Nantiyakul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: fasg0906@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และ 3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง การวิจัยใช้ผสานวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากประชาชน 398 คน ตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที และค่าเอฟ และทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน วิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความคิดเห็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$ S.D. = 0.30) 2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า หลักสุจริต 3 มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตามหลักสุจริต

* Received August 29, 2024; Revised September 12, 2024; Accepted September 18, 2024

3 พบว่า โดยการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎกติกาการเลือกตั้ง การประทุ้งเพื่อเรียกร้าง สิทธิที่พึงได้ตามที่กฎหมายกำหนด ด้วยวาจาที่เป็นธรรม เป็นกลาง การเป็นผู้สื่อสารที่เป็น ประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสังคมในชุมชน การอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีเจตนาดีต่อสังคม ส่วนรวมต่อหลักการปกครอง ในการไปใช้สิทธิพิจารณานักการเมืองจากผลงาน อย่างเป็น กลาง มีเหตุผล ให้โอกาสในการทำงาน ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองและวิเคราะห์ แยกแยะด้วยเหตุด้วยผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ประชาชน; หลักสุจริต 3

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of political participation of people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province; 2. To study the relationship between Sujarittadhamma principles and political participation of people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province; and 3. To study the approaches to promote political participation of people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research collected data from 398 samples using questionnaires. The data were analyzed using statistics, frequency, percentage, mean, and hypothesis testing using t-test and F-test. The hypothesis was tested by analyzing the relationship between the Sujarittadhamma principles and political participation of people. The qualitative research used in-depth interviews with 9 key informants. The data were analyzed by descriptive interpretation.

The research results were found that: 1. The level of political participation of the people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province is very high ($\bar{X} = 3.91$ S.D. = 0.30) 2. The results of the hypothesis testing were found that the principle of Sujaritta 3 had a positive relationship with the political participation of the people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province at a moderate level. Therefore, the research hypothesis was accepted. 3. The guidelines for promoting political participation of the people at Map Ta Phut Sub-District, Mueang District, Rayong Province according to the principle of Sujaritta 3, by overall, were at

a high level by following the law and election rules, protesting to demand the rights that are stipulated by law with fair and neutral speech, being a communicator that was beneficial to the local community and society, living together in society with good intentions for society as a whole, and the principles of governance, exercising the right to consider politicians from their work objectively and reasonably, giving them work opportunities, following political movements and analyzing and distinguishing with reason.

Keyword: Political Participation; People; Sujjarita Principles

บทนำ

อำนาจอธิปไตยถือเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองในรัฐที่มีอิสระและเสรีภาพ รวมถึงความเป็นเอกราช โดยมีอำนาจในการบริหารทั้งกิจการภายในและนอกประเทศได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้ว อำนาจอธิปไตยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งระบุว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย และพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขจะใช้อำนาจนั้นผ่านสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ในทางการเมืองนั้น ประชาชนถือว่าเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด แต่การใช้อำนาจทางกฎหมายต้องผ่านสถาบันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลซึ่งทำหน้าที่ตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และภายในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนด การแยกอำนาจออกเป็น 3 ส่วน และการมีองค์กรหลัก 3 ฝ่ายที่รับผิดชอบในแต่ละด้านนี้ เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยที่เน้นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อป้องกันการรวมอำนาจในองค์กรเดียวที่อาจนำไปสู่การใช้อำนาจแบบเผด็จการ (วิลเลียม บัวร์กุล, 2552) สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและการเรียกร้องถึงความต้องการเพื่อชีวิตที่ดี เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมอาจเริ่มต้นจากกิจกรรมพื้นฐาน เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาล หรือการเรียกร้องความเป็นธรรม การแสดงออกดังกล่าวถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งมีข้อกำหนดเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเพื่อการเมืองที่มีคุณภาพและมั่นคง (สาธิต กฤตลักษณ์, 2561)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นทั้งเครื่องมือและจุดหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสในการปกครองตนเองอย่างอิสระ รวมถึงการร่วมกำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งเป็นกลไกที่สำคัญในการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น และช่วยป้องกันการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสม การมีส่วนร่วมยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะของประชาชนเพื่อรับผิดชอบต่อตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งในระยะยาว (สากล พรหมสถิต, 2561) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลดีทั้งต่อกิจกรรมชุมชนและการเมืองในระดับต่าง ๆ โดยช่วยให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มความรับผิดชอบและสนับสนุนการบริหารประเทศ รวมถึงส่งเสริมการยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การบริหารประเทศอย่างยั่งยืนและสันติสุข (เจมส์ แอล. เครย์ตัน, 2551) อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. สังคมไทยที่มีลักษณะอำนาจนิยมและอุปถัมภ์ ซึ่งทำให้ผู้มีอำนาจไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้มีตำแหน่งต่ำกว่า และมักใช้ตรรกะที่บิดเบือนเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเอง
2. ผู้สนับสนุนผู้มีอำนาจที่มีส่วนร่วมด้วยความรู้สึกละอายใจมากกว่าข้อมูลและความรู้
3. ผู้ที่ไม่เห็นด้วยถูกกระทำให้ขาดความชอบธรรมและต้องแบกรับภาระการนำเสนอข้อบกพร่องของผู้มีอำนาจ
4. ประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่รับผลกระทบโดยตรงมักเพิกเฉย ซึ่งทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมไทยอ่อนแอ เนื่องจากมีคนที่ไม่เห็นด้วยแต่ไม่ลงมือทำ และไม่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม (จรรยา หนูทอง-แสงอุทัย, 2559)

หลักสุจริต 3 ประการ ได้แก่ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้ กายสุจริต (การกระทำที่ดีทางกาย) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการกระทำที่สุจริตและโปร่งใส เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเลือกตั้ง หรือการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ใช้ความรุนแรง การที่ประชาชนปฏิบัติตนอย่างมีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ วาจาสุจริต (การพูดที่ดี) ช่วยสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง คำพูดที่สุจริตจะช่วยให้การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นไปด้วยความราบรื่น ลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น การที่ผู้คนสื่อสารกันด้วยความสุจริตและความจริงใจจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสันติ มโนสุจริต (ความคิดที่ดี) เป็นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ การที่บุคคลมีเจตนาที่บริสุทธิ์และ

มุ่งหวังความดีงามให้แก่สังคม จะช่วยให้การตัดสินใจทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นเกิดจากความปรารถนาดีต่อส่วนรวม สิ่งนี้จะสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน การปฏิบัติตามหลักสุจริตทั้ง 3 ประการนี้จะช่วยให้เกิดความสุขและความสงบในสังคม เนื่องจากประชาชนจะมีความเชื่อมั่นในระบบการเมืองและการปกครองมากขึ้น เมื่อมีการเคารพในกฎระเบียบและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความยุติธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินการทางการเมืองก็จะเกิดขึ้น ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อสังคมในระยะยาว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สามารถพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ปัญหาสำคัญมักเกี่ยวข้องกับการขาดข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนกระบวนการเลือกตั้งและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่มักขาดความเข้าใจในการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น ไม่ทราบถึงกระบวนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือไม่เข้าใจผลกระทบของนโยบายรัฐบาลท้องถิ่นต่อชีวิตประจำวันของตนเอง การศึกษาปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยการนำ หลักสุจริต 3 ประการ (กายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริต) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะช่วยส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความยุติธรรมในสังคม การปฏิบัติอย่างสุจริตในทุกระดับ ทั้งจากภาครัฐและประชาชนเอง จะสร้างความไว้วางใจและเพิ่มประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
2. เพื่อความสัมพันธ์ของหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง
3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตามหลักสุจริต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ วิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลพลอง ตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยองจำนวน 73,933 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มจากประชากร โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ได้จำนวน 398 คน (สุพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน นักการเมืองและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาปุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ได้แก่ 1. การเลือกตั้ง 2. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน 3. การติดต่อกับทางราชการ 4. การเป็นผู้ประท้วง และ 5. การเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักสุจริต 3 ในตำบลมาตาปุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ได้แก่ 1. กายสุจริต (ความประพฤติดีทางกาย) 2. วาจาสุจริต (ความประพฤติดีทางวาจา) 3. มโนสุจริต (ความประพฤติดีทางใจ)

3.2 ส่วนการวิจัยเชิงการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน นักการเมืองและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 398 ชุด ดังนี้
1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการ

เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในตำบลมาตาพุต อำเภอเมือง จังหวัดระยอง 2. นำแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 ชุด ตรวจสอบและได้รับแบบสอบถามกลับมาครบ 100% 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1. ถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2. จำแนกและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของ Key informant โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 4. สังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติ

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลและการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการตัดสินใจเลือกตั้งท้องถิ่น โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สมมติฐานสัมพันธด้วยวิธีการของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุต อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุต อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

(n=398)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุต อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านการเลือกตั้ง	3.97	0.69	มาก
2) ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน	3.64	0.88	มาก
3) ด้านการติดต่อกับทางราชการ	3.67	1.03	มาก
4) ด้านการเป็นผู้ประทั่ง	3.77	0.89	มาก
5) ด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง	3.80	0.88	มาก
โดยภาพรวม	3.91	0.30	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.69) ด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.88) ด้านการเป็นผู้ประท้วง ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.88) ด้านการติดต่อกับทางราชการ ($\bar{X}=3.67$, S.D.=1.03) และด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ($\bar{X}=3.64$, S.D.=0.88) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง					
	ตัวแปรอิสระ	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5
	X1	0.465**	0.427**	0.433**	0.517**	0.518**
	X2	0.267**	0.244**	0.206**	0.236**	0.278**
	X3	0.236**	0.268**	0.211**	0.202**	0.290**
	X	0.349**	0.317**	0.268**	0.311**	0.399**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า หลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีความสัมพันธ์กันดังนี้

หลักสุจริต 3 มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($r=0.409^{**}$)

หลักสุจริต มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($r=0.594^{**}$)

หลักวีสุจริต มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($r=0.233^{**}$)

หลักมโนสุจริต มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($r=0.244^{**}$)

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตามหลักสุจริต 3 1. หลักกายสุจริต หลักกายสุจริตในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยไม่เป็นของคนใดคนหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นของทุกคนในประเทศ โดยประชาชนใช้อำนาจผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการสรรหาผู้แทนเข้ามาจัดการอำนาจของตนเอง ทำหน้าที่ของตนโดยเฉพาะเข้ามาใช้อำนาจหรือเป็นกระบอกเสียงของตัวประชาชน 2. หลักวีสุจริต การวิพากษ์วิจารณ์ การวางตนที่เหมาะสมวางตนบนความเป็นกลาง พูดหรือสื่อสาร ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองในการคิด การกระทำที่พยายามไม่ล้ำสิทธิของคนอื่น ในการที่ประชาชนแสดงออกในทางการเมืองเมื่อตนเองเป็นพลเมืองของรัฐมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เมื่อถึงเวลาที่มีการเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิที่พึงมี แต่ไม่ใช่จากตำหนิฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย 3. หลักหลักมโนสุจริต เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง คิดก่อนตัดสินใจ พิจารณาจากหลายด้าน ทำไมต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ยึดมั่นต่อหลักการประชาธิปไตย เป็นหน้าที่ของคนไทย การร่วมกิจกรรมทางการเมืองต้องใช้สติ มีเหตุผล พึงระลึกรู้กรตรองก่อนเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

1.ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านการเลือกตั้ง ประชาชนได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด มีการตรวจสอบสิทธิของตนเองและสมาชิกในครอบครัว เช่น การตรวจสอบบัญชีรายชื่อและหน่วยเลือกตั้งอย่างถูกต้อง ในด้านการสื่อสารทางการเมือง ประชาชนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสังคมส่วนรวมอย่างสร้างสรรค์ ในด้านการประท้วง ประชาชนร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายหรือต้องการให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ส่วนด้านการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ประชาชนแสดง

ความสนใจในการรักษาความถูกต้องและสนับสนุนประโยชน์ส่วนรวมเพื่อประเทศชาติ ในด้านการมีบทบาทในชุมชน ประชาชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดเอกชัย จันทโชโต (คงชีวะ) (2563) เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นตำบลหนองแก อำเภอยะผิง จันทบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบลหนองแก จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยในเขตบางกอกใหญ่ ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและบทบาทในชุมชน ควรได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดี การติดต่อกับราชการควรมีเหตุผลชัดเจน เช่น แจ้งผู้กระทำผิดที่ส่งผลต่อสังคม ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริต 3 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า หลักสุจริต 3 มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่ากายสุจริต ซึ่งแสดงถึงความกระตือรือร้นของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนตรวจสอบสิทธิและข้อมูลการเลือกตั้งของตนเองอย่างรอบคอบ และบางพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวแทนจากผลการพิจารณาผลงานที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าประชาชนเลือกผู้แทนโดยพิจารณาจากความเหมาะสมและผลงานจริงสุจริต ประชาชนแสดงออกทางการเมืองด้วยเหตุผลและไม่ก้าวร้าว โดยเฉพาะในการประท้วงหรือการแสดงความคิดเห็น แม้จะไม่เกิดการประท้วงอย่างรุนแรง แต่ประชาชนยังคงมีความเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนและแสดงออกในทางสร้างสรรค์ มโนสุจริต ประชาชนใช้การพิจารณาอย่างมีเหตุผลก่อนการตัดสินใจทางการเมือง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคณะองคมนตรี (2560) เรื่อง การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสุจริต 3 พบว่า นโยบาย กลไก และกระบวนการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมตามหลักสุจริต 3 ของนักการเมืองท้องถิ่น นโยบายการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของภาครัฐ ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญะ มากไชย (2559) เรื่อง การนำหลักสุจริต 3 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า การนำหลักสุจริต 3 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยรวม มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักสุจริต 3 ของประชาชนในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตามหลักสุจริต 3 ประการ (กายสุจริต, วจิตสุจริต, มโนสุจริต) พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วย ด้านการเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และจิตสำนึกในการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสุจริต ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนอย่างโปร่งใส ด้านการติดต่อกับทางราชการ กระตุ้นให้ประชาชนปฏิบัติการติดต่อราชการอย่างซื่อสัตย์ ด้านการเป็นผู้ประจักษ์ ส่งเสริมการประจักษ์อย่างสันติและถูกต้องตามกฎหมาย ด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง สนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม ดังนั้น การนำแนวทางเหล่านี้ไปปฏิบัติจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสุจริตและมีประสิทธิภาพในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริ พันธธา (2559) เรื่อง หลักสุจริตธรรมกับการบริหารองค์การอย่างยั่งยืน พบว่า หลักสุจริตธรรมกับการบริหารองค์การอย่างยั่งยืน เน้นการบริหารองค์การด้วยความสุจริต โดยมีการวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณอย่างโปร่งใสและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย ในการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักสุจริต 3 ในตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง” ตามหลักสุจริต 3 หมายถึง ความประพฤติดีทางกาย การกระทำอันเป็นความดีที่บุคคลประพฤติหรือแสดงออกทางกาย ความคิดที่ดีมีเหตุผลเป็นกลาง ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รู้หน้าที่การอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักการกฎของการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีเหตุผล และปฏิบัติต่อทุกคนในสังคมและร่วมกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. หลักกายสุจริต ความประพฤติดีทางกาย การแสดงออก การกระทำอันเป็นความดีที่บุคคลประพฤติหรือแสดงออกทางกาย ในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมทางการเมือง เมื่อมีเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิ เมื่อมีการปราศรัยก็ไปร่วมรับฟังและร่วมออกความเห็นเมื่อมีการเปิดเวทีให้แสดงความคิดเห็น เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยอำนาจในรัฐตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นอำนาจของทุกคนในประเทศ โดยประชาชนทุกคนในประเทศมีอำนาจอยู่ในตนเอง อยู่แล้วจะใช้อำนาจผ่านกระบวนการทางการเมืองต่าง ๆ การเลือกตั้ง เป็นต้น เพื่อเป็นการสรรหาผู้แทนเข้ามาจัดการอำนาจของตนเอง ให้ทำหน้าที่เข้ามาใช้อำนาจเป็นกระบอกเสียงเป็นตัวแทนของประชาชน ที่จะยังประโยชน์สูงสุดให้กับสังคมโดยรวม

2. หลักจิตสุจริต ประพฤติทางวาจาในการสื่อสาร การทำความดีที่บุคคลประพฤติหรือแสดงออกทางวาจา การที่ประชาชนแสดงออกในทางการเมือง อาทิเช่น การออกไปพิทักษ์สิทธิของตนเองในการเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ การเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านหรือการเข้าร่วมการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสิทธิเสรีภาพเหล่านี้จะต้องคำนึงถึงการเข้าไปกระทบสิทธิส่วนบุคคลของคนอื่น ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นและปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย และตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญได้ให้ไว้ จะเป็นการเคารพสิทธิหน้าที่ เสรีภาพในการกระทำของผู้อื่นและตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์ต้องใช้หลักการและมีเหตุผลเพียงพอไม่กล่าวพาดพิงโดยไม่มีเหตุผลหรือเอามัน

3. มโนสุจริต การประพฤติดีทางใจ เอาการทำความดีที่บุคคลประพฤติหรือแสดงออกทางใจ หรือเรียกว่า ความคิดดีมีสติในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเลือกตั้งก็เป็นเหตุผลที่เป็นคนของแผ่นดินที่ต้องไปใช้สิทธิคิดต่อระบอบการปกครองอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ของพลเมืองแห่งรัฐ ให้โอกาสกับนักการเมืองและพรรคการเมือง คิดตามการกระทำของนักการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างรอบคอบรอบด้าน ฟังจากหลายเสียง การจะประท้วงก็ให้มีเหตุผลและมีสติคิดก่อนทำเสมอ การมีสิทธิที่จะได้รับการบริการจากภาครัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน และรัฐคอยให้บริการแก่

ประชาชนในเรื่องของการช่วยเหลือ หรือในด้านต่าง ๆ ที่ประชาชนเดือดร้อน ช่วยให้การเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ตระหนักถึงสิ่งนี้เป็นสำคัญด้วย สิทธิด้วยเสียงของประชาชนเอง มีความรักความปรารถนาดีช่วยกันพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก นำมาสู่ความเจริญได้ เมื่อประชาชนในสังคมเกิดความสงบสามัคคีไม่มีการแบ่งแยกไม่เอาเปรียบผู้อื่นมีความรักปรารถนาดี มีความเมตตาต่อกัน จะสามารถทำให้ประชาชนชนดำเนินชีวิตได้ตามเจตนารมณ์ของหลักการของประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานรัฐ ควรมีนโยบายให้มีการรณรงค์สร้างความเข้าใจให้ประชาชนเข้าใจ และตระหนักต่อการใช้สิทธิเลือกตั้ง
2. หน่วยงานรัฐ ควรมีนโยบายให้ความเป็นกลางและส่งเสริมให้ประชาชนแจ้งเบาะแส เพื่อความถูกต้องและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ควรสร้างความรู้ความเข้าใจอำนาจอธิปไตยของประชาชนตามหน้าที่พลเมืองของรัฐ เกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ในการเลือกตั้ง เช่น ตรวจสอบบัญชีรายชื่อ และหน่วยเลือกตั้งที่ไปใช้สิทธิ
2. ควรให้ประชาชนร่วมกันชักชวนโน้มน้าวให้บุคคลรอบตัวมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ และร่วมประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆทางการเมือง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับ การสร้างความรู้ความเข้าใจอำนาจอธิปไตยของประชาชนตามหน้าที่พลเมืองของรัฐ
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับ การส่งเสริมการผู้มิบทบาทในชุมชนเพื่อส่งเสริมมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- คะนอง วังผายแก้ว. (2560). *การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสุจริต 3* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.
- จรรยา หยุทอง-แสงอุทัย. (2559). อุปสรรคและปัญหาของ การมีส่วนร่วม ในสังคมไทย. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2565, จาก <https://mgronline.com/south/detail/9590000114671>
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. (แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล, เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ทเจมส์ แอล. เครย์ตัน.
- พระปลัดเอกชัย จันทโชโต (คงชีวะ). (2563). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นตำบลหนองแก อำเภอยะบะบุรี จังหวัดสระบุรี* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- พิภูษณ มากไชย. (2559). การนำหลักสุจริต 3 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 1 (2), 35-54.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอน 40 ก. หน้า 3.
- วิมลวดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด.
- ศิริ พันธทา. (2559). หลักสุจริตธรรมกับการบริหารองค์การอย่างยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*, 1(1), 1-6.
- สมถวิล แฝงลาภ. (2561). *รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนด้านความซื่อสัตย์สุจริตผ่านวรรณกรรมอีสาน* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- สากล พรหมสถิต. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง. งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 7/2561 รัฐประศาสนศาสตร์ไทย 4.0 : ประชาธิปไตย นวัตกรรม และความท้าทาย. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565, จาก <http://blog.bru.ac.th/wp-content/uploads/bp-attachments/15097>
- สาธิต กฤตลักษณ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอู่ตะเภา, 7(1), 166-175.
- สุรพล สุยะพรหม และ สุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.